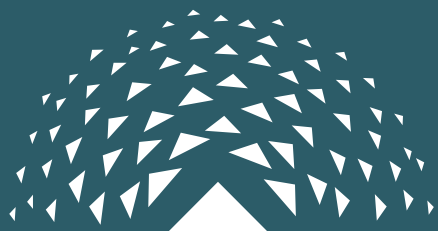

**Franciaország Törökország-politikája
a Földközi-tenger geopolitikai kihívásainak árnyékában**

France's Turkish Policy in the Shadow
of the Geopolitical Challenges of the Mediterranean

FEJÉRDY GERGELY

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás és tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Fejérdy Gergely, 2020.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2020.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.E-2020.93>

Összefoglalás: A Földközi-tenger keleti és déli határain kialakult konfliktusok, amelynek egyik központi szereplője Törökország, nem hagyta érintetlenül az amúgy is évek óta feszült francia-török viszonyt. Párizs a tengeri határok, Líbia, Libanon és Szíria esetében is szembekerült Ankarával, de Irak, a Hegyi-Karabahban kirobbant harcok és a mögötte meghúzódó örmény kérdés, illetve a franciaországi muzulmán közösségek is növelték a feszültséget a két ország között. A francia-török szembenállásra a hosszú évszázadokra visszavezethető bonyolult viszonyrendszer is rányomja a bélyegét éppen úgy, mint a belpolitikai folyamatok. Párizs mindazonáltal nem kívánja kielezni a konfliktust. Macron elnök semmiképpen sem kívánja a szembenállás eszkalálódását. A francia vezetés a szankciókon túl elsősorban nyilvánvalóvá akarja tenni, hogy Törökország nem kompatibilis az Európai Unióval. Ebben ráadásul egyfajta konszenzus van széles francia politikai körökben. Elemzésünk francia megközelítésben vizsgálja a két ország viszonyát, mert ezen keresztül az Európai Unió egyik meghatározó hatalma hozzáállásának mozgatórugói ismerhetők meg, amely segítheti a Törökországgal, a Földközi-tenger térségével kapcsolatos politikai lépéseket is.

Kulcsszavak: Földközi-tenger keleti medencéje, Európai Unió, NATO, Szíria, Líbia, Libanon, Irak, Hegyi-Karabah, örmény, Macron, Franciaország, iszlám,

Absztrakt: *The conflicts on the eastern and southern borders of the Mediterranean, of which Turkey is a central player, have not left untouched the already tense Franco-Turkish relationship. Paris has faced Ankara on the question of maritime borders, Libya, Lebanon and Syria, but tensions between two countries increased also about Iraq, the outbreak of fighting in Nagorno-Karabakh and the Armenian question behind it, and Muslim communities in France. The Franco-Turkish confrontation is marked by a complex system of relations dating back many centuries, as are domestic political processes. Paris, however, does not want to sharpen the conflict. By no means does President Macron want opposition to escalate. In addition to the sanctions, the French leaders wants to make it clear that Turkey is incompatible with the European Union. Moreover, there is a kind of consensus in a wide range of French policy circles. Our analysis examines the relationship between the two countries in a French approach, because through this we can learn about the driving forces of the attitude of one of the dominant powers of the European Union, which can also help the steps of policy towards Turkey and the Mediterranean region.*

Keywords: *Mediterranean region, European Union, NATO, Syria, Libya, Lebanon, Nagorno-Karabakh, Macron, French, islam*

FRANCIAORSZÁG TÖRÖKORSZÁG-POLITIKÁJA A FÖLDKÖZI-TENGER GEOPOLITIKAI KIHÍVÁSAINAK ÁRNYÉKÁBAN

A hidegháború lezárulását követően a mediterrán térség nem tartozott a nagyhatalmi vetélkedés kiemelkedő fontosságú területei közé. Az elmúlt években a Földközi-tenger keleti medencéjében történt gázlelőhelyek felfedezése, illetve a térségben lezajló, nem egyszer háborús konfliktusokba torokolló ún. „arab tavasz” eseményei azonban egyre nyilvánvalóbban figyelem középpontjába helyezték ezt a régiót. A Szíriában és Líbiában tapasztalható török, illetve orosz befolyás növekedése egyre nyilvánvalóbban veszélyezteti az Európai Unió, és esetenként az Egyesült Államok érdekeit. Az utóbbi hónapokban leginkább Ankara próbálja felhasználni a koronavírus-járvány okozta fokozott zavart, hogy a nemzetközi jog előírásait megszegve növelje saját befolyását. Ebben a kontextusban, az egyre feszültebb görög-török konfliktus Párizs és Isztambul viszonyára is negatív hatást gyakorolt.

Franciaország látványosan reagált a Földközi-tenger keleti medencéjében a közelmúltban újra megjelenő határvitákra, illetve Ankara líbiai katonai jelenlétére. Párizs a nemzetközi jogra és európai érdekekre hivatkozik, de a török-francia szembenállás okai ennél összetettebbek, s azok mélyebben keresendők. Az alábbiakban Párizs és Ankara relációjának múltbeli gyökereit, aktuális konfliktusait körbejárva megpróbáljuk árnyaltabban bemutatni a két ország feszült kapcsolatát meghatározó tényezőket, miközben arra keressük a választ, milyen mértékig hajlandó Franciaország konfrontálódni Törökországgal. Elemzésünk francia megközelítésben vizsgálja a két ország viszonyát, mert ezen keresztül az Európai Unió egyik meghatározó hatalma hozzáállásának mozgatórugói ismerhetők meg, amely segítheti a Törökországgal, Földközi-tenger térségével kapcsolatos magyar politika lépéseit.

A MÚLTBELI GYÖKEREK

A török-francia viszonyt évszázadok óta a kétoldalú reláción túlmutató külpolitikai stratégiák, hatalmi törekvések, illetve belpolitikai fejlemények befolyásolták, és tették nem egyszer ellentmondásossá.

Az első együttműködés a 16. század elején, a Habsburgok hatalmával szemben kötött szövetség volt, amellyel összefüggésben 1525-ben I. Ferenc francia király állandó követet küldött a török fővárosba. Ez volt Franciaország egyik első diplomáciai külképviselete, amely [fél évezreden át egészen a mai napig működik](#). A 16. században Párizs katonai szövetség mellett gazdasági előnyökhöz is jutott, miközben a szultánok a keresztény Európa meghódítási terveikhez kaptak segítséget. Párizs azonban a 17. században meggyengült Oszmán Birodalommal

szemben eleinte ellenséges politikát folytatott, de ez csak néhány évig érvényesült, mert XIV. Lajos uralkodása jelentős részében ismét [Konstantinápolyt támogatta](#) a Habsburgokkal szemben. A 18. században a meggyengült török vezetés folyamatosan kereste a francia támogatást Béccsel és Szentpétervárral szemben, Franciaország pedig elsősorban katonai tanácsadókkal és a fegyverzet modernizálásával segítette a Portát.

Napóleon hatalomra jutásával ez a jó kapcsolat megtört. 1797-ben, a Campo-Formio-i egyezményt követően Franciaország lépéseket tett annak érdekében, hogy a Földközi-tenger keleti-medencéjében növelje befolyását. 1798-as egyiptomi hadjáratával Napóleon egyértelműen szembekerült az Oszmán Birodalommal. A francia császár ugyanakkor 1803-tól, különösen az Oroszországgal szembeni hadjárat perspektívájában szövetségre kényszerítette Isztambult. A török vezetés elsősorban a sorozatos francia győzelmek miatt adta be a derekát. A szultán azonban azt látva, hogy Franciaország képtelen elérni, hogy például a tilsiti békét Szentpétervár is betartsa, 1809-ben a Napóleonnal szembenálló Nagy-Britanniával lépett szövetségre. Párizs és Isztambul a 19. század közepén a krími háború kapcsán ismét egymásra talált, de ekkor már a szétbomló birodalom egyre nyilvánvalóbban francia és brit anyagi függésbe került. Törökország a francia földközi-tengeri és közel-keleti politika egyik fontos tényezője maradt egészen az 1894-es francia-orosz szövetség létrejöttéig. A századfordulóra Párizs és Szentpétervár egymásra találása, valamint a Franciaországban menedékre lelő ifjú török mozgalom is szembe állította a két ország hivatalos köreit.

Az I. világháborúban a törökök és a franciák szemben álltak egymással. Az 1915-ös [örmény népirtás maradandó konfliktust okozott a két ország között](#). Párizs több, mint 250 ezer örményt fogadott be, akik az idők során jelentős befolyásra tettek szert Franciaországban. A francia kormány eredetileg az 1920 augusztusában aláírt Sevres-i békében megfogalmazott pontokkal teljesen egyetértve nem kívánta az Oszmán Birodalmat a közel-keleti térségben befolyásos pozícióhoz juttatni. Párizs támogatta az önálló örmény és kurd államok létrehozását, a Boszporusz és Dardanellák nemzetközi felügyelet alá vonását, a mandátumterületek leválasztását, illetve több terület nagyhatalmi felügyelet alá vonását. Törökország részéről ez erős szembenállást szült az antanthatalmakkal, így Franciaországgal szemben is. Ez az ellentét elsősorban a kommunista orosz fenyegetés és gazdasági érdekek miatt viszonylag gyorsan inkább jó viszonyra változott. A Törökországban érdekelt francia részvényesek nyomására ugyanis a párizsi kormány már 1921-ben külön megállapodást kötött a kemalista török kormánnyal. Elsősorban gazdasági érdekeket szem előtt tartva Franciaország elfogadta a Lausanne-i békeszerződést, és még közel-keleti [mandátumterületeinél is figyelemmel volt a török érdekekre](#), többek között a szír-török határ meghúzása kapcsán.

II. világháború után kialakult bipoláris világrendben Párizs nem ellenezte, hogy Törökország 1949-ben az Európa Tanács, 1952-ben a NATO tagja legyen. Franciaország a Földközi-tenger Szovjetunióval szembeni védelme és gazdasági érdekek miatt számított Törökországra, miközben a közel-keleti arab-politikája vitrinjeként próbálta feltüntetni Isztambullal fennálló relációját. Charles de Gaulle

1958-as hatalomra jutása [után részben fennmaradt ez a koncepció](#), mert erre készítette a francia államfőt az algériai válság és a felbomló gyarmatbirodalom is. Párizs azonban kezdetektől ellenezte Ankara európai integrációba történő bekapcsolódását. De Gaulle 1961-ben megvétózta a csatlakozási folyamat elindítását, ám 1963-ban, hogy Bonn elfogadja a volt francia gyarmatbirodalom és az Európai Gazdasági Közösség közötti szabad kereskedelmet, végül beadta a derekát.

Jóllehet, a francia laikus köztársasági eszme ihlette meg a Kemal Atatürk háború utáni rendszerét, ennek ellenére Párizs számára [Törökország társadalmi berendezkedése, politikája továbbra is keleti maradt](#), amely képtelen és nem is hivatott az európai integrációba történő bekapcsolódásra. A francia fél 1963-ban számos olyan kritériumot kényszerített ki az EGK-török megállapodás szövegében, amelynek célja az volt, hogy a távoli jövőbe tolja ki Törökország csatlakozását. De Gaulle ugyan az „Atlanti-Óceántól Urálig” tartó európai koncepciójában Ankarát is belefoglalta, de valójában Törökországot csak az integráció egyfajta „külső gyűrűjében” tudta elképzelni. Párizs ekkor az Egyesült Államoktól való függőségének lazításában szánt szerepet Törökországnak, Ankara viszont nem volt hajlandó erre. A kétoldalú kapcsolatok szempontjából a ciprusi kérdés kulcsfontosságú volt a korszakban. Franciaország Ankara érdekei szerint, de nem ugyanazokkal célokkal ellenezte a sziget megosztását. A De Gaulle- korszakban a felszínen jónak tűnő kapcsolatok mögött egyre több ponton volt megfigyelhető a két ország eltávolodása.

Valéry Giscard d'Estaing elnöksége idején Párizs a ciprusi kérdés kapcsán egyértelműen Ankarával szemben, Athén mellett foglalt állást. Ezt a döntést többek között a Görögországban [realizált francia fegyvereladások is alátámasztották](#). Növelve a feszültséget az 1970-es években ismét előtérbe került a kétoldalú kapcsolatokban hosszú évtizedekig teljesen háttérbe szorult [örmény népirtás ügye is](#). Francois Mitterrand elnökké választása után különösen is nagy hangsúlyt kapott ez a kérdés, mert számos örmény származású [baloldali politikus került a hatalom közelébe](#). Az 1980-as évektől Párizs egyre nyilvánvalóbban az örmény népirtás elismerését követelte, és az emberi jogok betartását kérte számon Ankarán. Jacques Chirac elnökként 2006-ban Jerevánból szólította fel a török vezetést, hogy nézzen szembe történelmével, különösen, ha valóban az Európai Unió tagjává kíván válni. Utódja, Nicolas Sarkozy viszont már egyértelművé tette, hogy Franciaország nem támogatja Törökország uniós tagságát. Néhány évvel korábban, 2002-ben az ex-államfő, Valéry Giscard d'Estaing szintén így fogalmazott, ahogyan őt követően több francia politikus is: Philippe De Villiers, Alain Juppé, Jean-Pierre Raffarin stb. Nicolas Sarkozy többek között a [Mediterrán Unió kezdeményezése keretei között kívánta kárpótolni Ankarát](#) az uniós tagsággal szemben. Párizs egyfajta különleges EU-s partneri státuszt próbált erőltetni Törökország esetében. Ez a francia politika, valamint az a tény, hogy 2011-ben a párizsi nemzetgyűlés, majd 2012-ben a szenátus is elfogadta az örmény népirtást, és súlyos pénzügyi büntetést helyezett kilátásba azok számára, akik tagadnák, fokozott feszültséget szült a két ország kapcsolataiban.

Ez a szembenállás [Francois Hollande elnöksége alatt csökkent](#). Ennek egyik oka az volt, hogy a 2012 tavaszán megválasztott szocialista államfő mandátuma kezdetén látványosan az elődje politikájával történő szakítást kívánta a választók felé demonstrálni, ezért az Ankarával szembeni retorika jelentősen módosult. Valójában azonban lényeges változás nem történt, mert Nicolas Sarkozy részben választási kampányához használta a „török kártyát”, ugyanakkor a háttérben nem kívánta a két ország szakítását, inkább csak a viszonyrendszer újragondolását, erre utalt az is, hogy 2011-ben személyesen utazott Ankarába. Hollande három évvel később szintén hivatalos látogatást tett Törökországban, ahol stratégiai keretmegállapodást írt alá. Ekkor megegyeztek abban, hogy a dialógus erősítésére évi rendszerességgel külügyminiszeri szintű találkozókat tart a két ország. Párizs ekkor hivatalosan megszüntette a török uniós csatlakozással szembeni érvelést, és többek között az Iszlám Állam és a terrorizmus elleni küzdelemben való együttműködést szorgalmazta.

Az Erdogan elleni 2016-os puccs utáni tisztogatások miatt Párizs ismét kritikusabbá vált Ankarával szemben. A francia álláspont azonban nem volt annyira kemény, mint ekkor a német retorika. Ebben a kontextusban az új államfő, Emmanuel Macron 2017-től [a dialógus megerősítését sürgette a török vezetés felé](#), miközben azt is hangsúlyozta, hogy Ankara jelentősen eltávolodott az Európai Uniótól. 2018 januárjában, amikor a francia államfő fogadta török partnerét az Elysée palotában, kijelentette, hogy bár az emberi jogok területén vannak a két országot megosztó kérdések, mégis, a gazdasági együttműködésben, a terrorizmus, az illegális bevándorlás elleni küzdelemben, és nem utolsósorban a Párizs számára fontos multinacionális diplomácia területén is lehet számítani Ankarára. Macron úgy vélte: azzal, hogy Erdogannak segít kitörni a diplomáciai elszigeteltségből, számíthat majd rá a földközi-tengeri és a közel-keleti nemzetközi kérdésekben. A francia álláspont ekkor még Szíriával kapcsolatban nem állt messze Ankara politikájától, és Párizs többek között [a gazdasági terület továbbfejlesztésében is bízott](#). A két ország közeledését a gazdasági kapcsolatok súlyának növekedése is indokolta. A 2008-ban még [11 milliárd eurós](#) kereskedelmi forgalom 2018-ban meghaladta a [14 milliárd eurót](#). Párizs azonban egyre nagyobb kereskedelmi deficitet halmozott fel, 2019-végére ez az összeg már 2 milliárd eurónál is több volt. Törökország az Európai Unió és Svájc-on kívüli országok közül az ötödik legfontosabb partnere lett Franciaországnak. A francia kormány 2018-ban ennek a kereskedelmi forgalomnak 14 milliárdról 20 milliárd euróra történő megnövelését, valamint egy a Fekete-tenger partjára tervezett [atomerőmű felépítését és védelmi rakéták eladását is tervezte](#).

Mindazonáltal 2018 augusztusában, a francia nagyköveti konferencián Macron egyértelműen kijelentette, hogy [nem tudja elképzelni Törökország Európai Unióhoz történő csatlakozását](#), ami élénk reakciót váltott ki Ankarában. A két ország viszonyában szintén feszültséget szült, hogy 2019 májusában fény derült arra, hogy Erdogan egy [török gimnázium megnyitását tervezi Franciaországban](#), aminek előkészítésére nyomást gyakorolt a törökországi francia iskolákra. Párizs elutasította a kérelmet a gimnázium létesítésére, mert félt, hogy az intézmény

Ankara trójai falova lesz. Annál is inkább így döntött, mert nem látszott reális opciónak, hogy Ankara retorziót alkalmaz, hiszen a törökországi francia iskolákban tanul a kormánypárti (AKP) rezsimhez köthető káderek gyermekeinek egy jelentős része. Ugyanakkor a franciaországi török iskola kérdése tovább erősítette a feszültséget, amelyet aztán 2019 őszén Ankara szíriai beavatkozása még inkább fokozott.

A KÖZELMÚLT KONFLIKTUSAI A TÖRÖK-FRANCIA VISZONYBAN PÁRIZS SZEMSZÖGÉBŐL

SZÍRIA

A francia-török nézeteltérések az utóbbi hónapokban különösen is felerősödtek. Párizsban mindenekelőtt a kurdok elleni török támadás váltott ki felháborodást. Az észak-szíriai területeken 2019. október 9-én indított török offenzíva határozottan negatív visszhangra talált Franciaországban. A francia államfő még a támadást megelőzően [jelezte aggodalmát](#) Ankara egy esetleges katonai akciójával kapcsolatban. Október 10-én [Macron elnök az offenzíva azonnali leállítását követelte](#). A párizsi kormány egyértelműen a kurdok támogatása mellett foglalt állást, elutasította a török fenyegetőzést. [Macron](#) Angela Merckellel közösen 2019. október 13-án az Elysée palotából ítélte el ismételten Erdogan akcióját, hangsúlyozva, hogy azontúl, hogy humanitárius katasztrófát okozhat a támadás, még az ISIS/Daech foglyok elmenekülését is segíti, és ezzel a terrorizmus veszélyét növeli. Párizsban, közös nyilatkozatban a két vezető európai politikus újra közösen követelte az offenzíva leállítását. A [The Economist 2019. november 7-én közzétett interjújában](#) Macron az „agyhalott” kifejezést használta a szíriai török beavatkozás kapcsán. A francia államfő elsősorban Washington hibáztatta, amiért a NATO-n belüli egység megőrzését veszélyezteteti közel-keleti politikájával, illetve azzal, hogy a térségben szabadkezet ad Ankarának. A Macron-interjúra reagálva Erdogan magát, Franciaország államfőjét nevezte „agyhalottnak”, majd néhány nappal később a török külügyminiszter azzal vádolta meg a francia elnököt, hogy a terrorizmust támogatja. Párizs súlyos sértésként értékelte a török elnök megszólalását, ezért bekérte Törökország párizsi nagykövétét a külügyminisztériumba. A decemberi NATO-csúcs sem oldotta lényegesen a két ország feszült viszonyát. Macron és Erdogan külön is egyeztettek Angela Merkel és Boris Johnson jelenlétében a szíriai helyzettel kapcsolatban. [Ezen a találkozón](#) három alapvető kérdésben sikerült megállapodni a feleknek:

1. Egyértelműen leszögezték, hogy az Iszlám Állam elleni közös fellépés, a kollektív elköteleződés a terrorellenes koalíción belül prioritást élvez.
2. Folytatják a koordinációt a törökországi, jordániai és libanoni menekültek ügyében, törekszenek a több éves együttműködés elmélyítésére.

3. A tárgyaló partnerek határozottan megerősítették, hogy elkötelezettek a politikai munka folytatása iránt a szíriai válságból kivezető út megtalálása érdekében, és fenntartják a Genfi és az Asztanai Folyamatot.

Macron a találkozót követő sajtótájékoztatón megerősítette Törökországgal kapcsolatban, hogy ő minden nemzet véleményét tiszteletben tartja, nagyra értékeli a török történelmi hagyományokat, tiszteli a komoly értelmiségi réteggel rendelkező török népet. Elismerte ugyanakkor, hogy Ankarával vannak nézeteltéréseik, például [a terrorista szervezetek megítélésének ügyében](#), de aláhúzta, hogy a fenti három pont mentén előre kell haladni. A francia elnök a NATO születésnapjára tartott ülésén ugyanakkor azt hangsúlyozta, hogy a szövetségnek világosan be kell azonosítania a veszélyeket, különösen a terrorfenyegetettség területén, amely továbbra is jelen van.

Párizs az észak-szír területek török elfoglalása kapcsán rendszeresen aláhúzta, hogy a korábban a kurd erők fogságban lévő terroristák a konfliktust kihasználva kiszabadulhatnak, ami különleges aggodalomra ad okot. A francia fél a terrorfenyegetettség növekedése mellett [a humanitárius problémákat is felrótta](#) Ankarának, utalva a több százezres új menekült hullám kialakulására is. Le Drian francia külügyminiszter március 3-án elfogadhatatlannak nevezte, hogy a török kormány [„migránsokkal zsarolja” Európát](#).

LÍBIA

Szíriával párhuzamosan Földközi-tenger nyugati medencéjében zajló török politika is fokozta a meglévő feszültségeket Párizs és Ankara között. Franciaország felháborodottan vett tudomást arról, hogy 2019 decemberétől [a török kormány jelentősebb katonai támogatást nyújt a líbiai](#), az ENSZ által elfogadott, 2020 szeptemberében lemondott Fájez esz Szarrádzs vezette kormánynak. Párizs egyfajta agresszióként értékelte Törökország növekvő aktivitását a Földközi-tenger nyugati medencéjében.

A francia vezetés részéről annál is inkább negatív hatást váltott ki Ankara líbiai beavatkozása, mert Franciaország itt sorozatosan kudarcot vallott politikai kísérleteivel. Kis túlzással talán megállapítható, hogy az elmúlt években a francia beavatkozás a Földközi-tenger déli partján akaratlanul is [a Muzulmán Testvéreket és a populizmust juttatta hatalomra](#). Ez téves helyzetfelismerésen alapult, ami már a 2011 januárjában Tuniszban elinduló „arab tavaszként” emlegetett folyamat kapcsán is megfigyelhető volt Franciaország részéről. Líbiát egyes francia politikai körökben „új Vietnám”-ként emlegetik. A francia politika fokozatosan veszítette el presztízsét a térségben, jóllehet, közvetítőként továbbra is megpróbál fellépni.

Párizs Líbiában kettős játékot próbált folytatni: egyrészt elismerte az ENSZ által támogatott egység kormányt, ugyanakkor valójában Halifa Haftár tábornok mellett tette le a voksát. Utóbbi személy több szempontból is ideálisabbnak tűnt. Párizs eredetileg nagy reményeket fűzött Haftárhoz, akitől azt várták, hogy egyesíti, katonailag teljesen ellenőrzése alá vonja, és így stabilizálja az országot,

amely így gazdasági lehetőségeket is biztosíthat majd Franciaországnak, illetve gátat vet a délről érkező migrációnak. A francia vezetés – a Szahel övezetet szem előtt tartva – a Líbiában is megjelenő terrorista csoportok felszámolása mellett az észak-afrikai ország olajkincse biztonságának garantálását várta el a tábornoktól, hiszen a Total vállalatot keresztül a [francia érdekek is jelen vannak itt](#). A Haftár melletti de facto kiállítás nem hozta meg a várt eredményt, mert Törökország közbelépett, és megakadályozta, hogy a tábornok katonai erővel egyesítse az országot. Ankara az egységkormányt mellett állt ki, katonákkal is támogatva azt. Törökország ráadásul [egyes információk szerint Tripoli közelében és Miszráta mellett kíván felállítani állandó katonai bázisokat](#), jelentős hadihajó kikötő kapacitással. Franciaország 2020-ban kénytelen volt ráébredni, hogy Líbiában a török stratégia sikeresebb volt, így [Párizs történelmi pozíciói elvesztésétől tarthat](#) az észak-afrikai országban. Az elmúlt években fokozatosan romló kétoldalú viszonyt a Líbia kapcsán kialakult helyzet különösen is elmérgesítette, Franciaország pedig minden alkalmat megragad, hogy a törököket visszaszorítsa legalább a Földközi-tenger nyugati medencéjében.

KEMÉNY FRANCIA FELLÉPÉS A FÖLDKÖZI-TENGEREN

Párizs nagy hangsúlyt fektet többek között a líbiai fegyverembargó betartásának ellenőrzésére, amit a NATO keretei között végeznek. Egy ilyen misszió teljesítése közben került sor a francia-török viszonyban addig nem tapasztalt incidensekre. Párizs értékelése szerint a Courbet nevű fregattjukat „kvázi támadás” érte török részről, amikor a legénység megpróbálta ellenőrizni a fegyvercsempészetrel gyanúsított Törökország és Líbia között többször is megforduló, tanzániai felségjelű Cirkin nevű szállító hajót. Francia hírek szerint a Cirkin azért volt különösen is gyanús, mert szinte minden útjánál török hadihajók is kísérték, illetve mert rendellenesen kikapcsolta automata azonosító rendszerét, és semmilyen felszólításra nem volt hajlandó közölni úti célját, sem pedig megállni. A francia fregatt által kezdeményezett ellenőrzés, amely 2526-os számú ENSZ-határozat értelmében a líbiai fegyverembargó betartása érdekében történt volna, azért is meghiúsult, mert [török hadihajók \(Orucreis, Gökova\) agresszív módon közbeléptek](#). Párizs verziója szerint [a török hadihajó fegyverzetét és radarjait három alkalommal is ráirányította a francia fregattra, s még a gépfegyvert is](#) lövésre készen tartotta. A franciák hajója egy órán keresztül manőverezett, hogy kitérjen az őt üldöző, fenyegető török fregattok elől. Ankara cáfolja ezt, a NATO vizsgálatot indított ügyben, hiszen az incidensre két szövetséges tagállam között került sor.

Kicsit több, mint egy héttel korábban [május 27-én egy másik francia hadihajó, a Forbin](#) az EMASOH misszióból hazatérőben próbált szintén közeledni Cirkinhez, de az azt követő két török fregatt kitérésre kényszerítette franciákat. Florence Parly hadügyminiszter élesen elítélte az incidenseket, Emmanuel Macron elnök pedig [június 16-án a török elnöknek kijelentette](#), hogy Franciaország elfogadhatatlannak tartja Ankara líbiai, és egyben a Földközi-tengeren tapasztalható agresszív

politikáját, amely ráadásul a NATO-t saját céljaira használja. Párizs szerint Törökország elfogadhatatlan módszerekkel próbál regionális hatalmi pozícióját javítani. A francia kormányfő szóvá tette, hogy Ankara nem tartja be a Líbiával szembeni fegyverembargót, és [jogtalanul, hét hajóból álló katonai flottát állomásoztat](#) a térségben. Macron Donald Trumpnak is több ízben javasolta, hogy hasson oda annak érdekében, hogy a NATO szüntesse meg a térséget az agresszív török politika kapcsán. A francia államfő szerint felfogadhatatlan, hogy a katonai szervezetben résztvevő Törökország így viselkedhet, és mindezt a katonai szervezet szótlanul tűri. Jean-Yves Le Drian [október 8-án kijelentette ugyanakkor, hogy Párizs üdvözli](#), hogy a NATO főtitkára azon dolgozik, hogy hasonló incidens a jövőben ne következhesse be. Szintén üdvözölte azt a 2020. szeptember 21-én meghozott uniós döntést, amely a líbiai embargót megszegő hajótársaságok megbüntetését helyezte kilátásba.

Franciaország Törökország líbiai terjeszkedését a földközi-tengeri gázlelőhelyek kiaknázása szempontjából is veszélyesnek tartja, különösen miután Ankara és a tripoli egység kormány [2019. november 27-én egy tengeri joghatóságra vonatkozó egyezményt](#), valamint biztonsági és katonai együttműködési megállapodást kötött. Ez az egyezség részben lehetőséget biztosít Törökországnak a Földközi-tenger keleti medencéjében megtalálható gáz és olajmezők felkutatására és kiaknázására, másrészt engedélyhez kötheti, illetve kontrolálni tudja a térségből az Európai Unió felé tartó energiahordozó vezetékek kiépítését is. Párizs szerint Ankara politikája nemcsak a helyi uniós államok, Görögország és Ciprus, hanem általában a 27-ek érdekeit is sérti.

Megjegyzendő, hogy a francia Total a térség jelentős mennyiséget ígérő nyersanyag kitermelésében is részt kíván venni ciprusi cégekkel közösen, így Franciaország semmiképpen nem támogathat török igényeket. Párizs tehát 2020 nyár végétől aktívan bekapcsolódott a Földközi-tenger keleti medencéjében zajló konfliktusba is. Macron 2020. augusztus 12-én a Twitteren jelentette be, hogy Ciprus és Görögország támogatására ideiglenesen megerősíti a francia katonai jelenlétet. Erre azután került sor, hogy a török Oruc Reis nevű kutatóhajó hadihajók kíséretében az 1982 óta az ENSZ által jóváhagyott görög exkluzív tengeri területként számon tartott zónába gáz- és olajlelőhely után kutatott. Ankara sem az 1982-es megállapodást, sem Ciprus tengeri határait nem ismeri el, hiszen ez utóbbi egy részét 1974 óta megszállva tartja.

Az érintett uniós országok, különösen Görögország védelmében nem először lépett fel Párizs, de az utóbbi hónapokban különleges aktivitást mutatott. Franciaország azon túl, hogy 2020 júliusában a páfoszi légibázisra vezényelt két Rafale-t, augusztusban a Lafayette fregatt is a térségbe érkezett, és augusztus 13-tól a helyszínen lévő francia alkulatok is részt vettek a görög és ciprusi hadgyakorlaton. Az augusztus 26-28 között zajló katonai esemény görög, ciprusi, francia és olasz részvétellel zajlott az ún. SQAD együttműködés keretei között.

Párizs a földközi-tengeri válság kérdésének megvitatására összehívta a déli országok informatív fórumát, a 2016 óta működő MED7-et. A hét uniós ország állam- és kormányfői Korzika szigetén [egyeztettek a török kérdéstről szeptember 10-én](#), mindenekelőtt az Európai Tanács, eredetileg szeptember 24-25-ére tervezett,

de végül október első két napjában megtarott ülésére készülve. A találkozón párbeszéd megkezdésére szólították fel Törökországot, illetve szankciókkal fenyegették meg, amennyiben nem szünteti be a nemzetközi jog megsértését. Két nappal később bejelentették, hogy [Franciaország 6 új és 12 használt Rafale repülőgépet adott el Görögországnak](#) rendkívüli sürgősséggel. Az első gépeket 2021 első felében kezdik el majd átadni. Ez ugyan nehéz helyzetbe hozza a francia katonai légi erőt, mert már most sincsen elegendő gép a különböző missziók ellátására, de bizonyos mértékű előnyt biztosít a görögöknek Törökországgal szemben, amely a tervektől eltérően anyagi okokból nem tudta beszerezni az amerikai F35-ösöket.

LIBANON

A katonai erődemonstráció mellett Macron megpróbál minden területen hárt szabni a török terjeszkedésnek a Földközi-tenger keleti medencéjében és a Közel-Keleten is. Részben ez is indokolta, hogy az amúgy is polgárháború szélére és egyre súlyosabb gazdasági válságba sodródó Libanonba sietett, ahol kaotikus helyzet alakult ki, miután augusztus 4-én felrobbant a bejrúti kikötőben tárolt ammónium-nitrát. Már augusztus 6-án megjelent a helyszínen és segélyek ígérete mellett a politikai válság megoldására, a korrupció kiszorítására szólított fel, továbbá Libanon egy volt párizsi követét javasolta kormányfőnek. Szeptember 1-én újra Bejrútba látogatott, a modern Libanon fennállásának századik évfordulója alkalmából. Franciaország demonstrálni kívánta, hogy az 1920-tól protektorátusi területként kezelt ország továbbra is befolyási övezete, és innen kívánná folytatni közel-keleti politikáját. Macron kísérlete azonban kudarcot vallott, mert nem sikerült kormányt alakítani Libanonban a kívánsága szerint. A francia államfő élesen bírálta a síita félkatonai szervezetet, a Hezbollahot, amely egyértelműen akadályozza évek óta Libanon politikai talpra állását. Macron kritizálta a szunnita volt kormányfőt, Szaad Harírit is, amiért a vallási szempontokat túlságosan előtérbe helyezte kormányzása idején. Franciaországgal mellett a kaotikus állapotokat kihasználva Törökország is megpróbál nagyobb befolyásra szert tenni Libanonban. Ankara a szunnita csoportot támogatja, akikkel szemben Párizs inkább óvatos. Így tehát Libanon szintén a francia-török szembenállás helyszínévé kezdett változni az elmúlt hónapokban, annál is inkább, mert Törökország nyilvánvalóan szeretné kihasználni Libanon földközi-tengeri lehetőségeit is.

IRAK

Franciaország Libanon mellett Irak esetében is egyre inkább szembekerült Törökországgal. Párizs érzékenyen reagált többek között arra a hírre, hogy 2020. június 17-én Törökország speciális egységekkel [támadást intézett](#)

[Észak-Irakban](#) a kurdok (PKK) ellen. A törökök ezek mellett légicsapásokat is végrehajtottak a régióban azóta, amire már korábban is volt példa. Szeptember 3-i bagdadi látogatásakor Macron aláhúzta, hogy Párizs számára [Irak integritása és szuverenitása alapvető](#). A francia államfő hangsúlyozta, hogy Franciaország folytatni fogja az iszlamista terroristákkal szembeni a harcot. A látogatással és kijelentéseivel Macron áttételesen Ankarának is üzent. [Párizs elfogadhatatlannak](#) tartja ugyanis, hogy Törökország Irak kurdok lakta területeire rendszeresen betör, és az Iszlám Államhoz köthető terroristák helyett a PPK elleni küzdelemnek szenteli minden erejét, nem kímélve a térség kurd lakosságát sem, akik pedig kivették a részüket az ISIS/Daech elleni küzdelemben. Macron libanoni látogatását követő bagdadi útja rámutatott arra is, hogy Franciaország [nem kívánja feladni „állásait”](#) sem a Közel-Keleten, sem pedig a Földközi-tenger térségében, és az itt meglévő saját, illetve uniós érdekeinek védelmében fel kíván lépni.

A HEGYI-KARABAHBAN ZAJLÓ KONFLIKTUS

A 2020. szeptember 27-én kiújult hegyi-karabahi fegyveres konfliktusba történő török beavatkozás ismét új felületet adott francia-török szembenállásnak. Párizs az örmények jelentős franciaországi befolyása – [tüntetéseket is szerveztek](#) Franciaország beavatkozását követelve – miatt szembekegült az azerieket támogató Törökországgal. Franciaországban ráadásul külön felháborodást szült az a tény, hogy Ankara direkt is beavatkozik a harcokba. Október 1-én az Európai Tanács ülésének kezdetekor Macron megbízható forrásokra hivatkozva elfogadhatatlannak nevezte, hogy [legalább háromszáz dzsihadista került Szíriából Törökországon keresztül a Hegyi-Karabah térségébe](#), hogy az azeri erőket támogassa. A francia államfő hangsúlyozta, hogy a harcosok ismertek, nyomon követhetők és azonosítottan az aleppói régióban működő dzsihadista csoportokból származnak, valamint a nyomukban újabb, azonos létszámú csoport készül útnak indulni. Irak, illetve a Hegyi-Karabahban zajló események Párizst arra késztetik, hogy megkérdőjelezze Törökország valódi szándékát a terrorizmus ellenes küzdelemben.

NIGER

Franciaország nemcsak a Közel-Keleten és a Földközi-tenger térségében tapasztalható török expanzív politikát nehezményezi, hanem afrikai térnyerését is. Így élénk reakciót váltott ki Párizsban a Niger és Törökország között 2020 júliusában kötött védelmi infrastruktúra kiépítését célzó, valamint gazdasági megállapodások. Az egykori francia gyarmat, ez a különösen szegény ország többek között urán, kőolaj, arany, illetve szénbányái miatt sem teljesen elhanyagolható jelentőségű Franciaország számára.

A TÖRÖK-FRANCIA VISZONY ÉS AZ ISZLÁM

Franciaországban a (szunnita) törököké nem a legnagyobb muszlim közösség, de [befolyásuk annál nagyobb](#). 2019-ig Ahmet Ogras, Erdogan politikáját nyíltan támogató személy volt a Muzulmán Vallás Francia Tanácsának elnöke (CFCM). Ebben a szervezetben azóta is jelentős befolyást élveznek a törökök. Orgas mandátuma alatt a Muzulmán Testvérek erősíteni tudta pozícióit ebben az országos szervezetben. Erdogan az iszlámra támaszkodva próbál [nyomást gyakorolni Európára, azon belül is Franciaországra](#). A francia fennhatóságú területeken található [2500 mecsetből 400 török kézben van](#), amiből közel 70 a Muzulmán Testvérekhez közelálló radikális tanok miatt megfigyelés alatt áll. Törökország ráadásul további muzulmán imahelyek építésében is jelentős részt vállal Franciaországban, ahol a török közösség – amelynek lélekszámát [400 ezer főre becsülik](#) – túlnyomó többsége Erdogan híve. Ankara jelentős anyagi támogatást is nyújt, és imámokat is küld a franciaországi muzulmánoknak. A francia-török szembenállás a belpolitikában is egyértelműen kirajzolódik, hiszen Macron a külföldről érkező muszlim tanítók beáramlásának gátat akar szabni, a vallási szegregációt pedig meg kívánja szüntetni. Utóbbival kapcsolatban jelentős [beszédet mondott 2020. október 2-án](#), amely Ankarának is szólt. Franciaország ugyanis véget kíván vetni a vallási kötösbe bujtatott külföldi érdekeket szolgáló propagandának, amely egyre súlyosabb feszültségeket okoz a francia társadalomban.

Ebben az összefüggésben érdemes aláhúzni, hogy a francia közvélemény különösen érzékenyen reagált a törökországi történelmi keresztény templomok mecsetté alakítása miatt. Így [felháborodást szült](#), hogy Erdogan a Hagiai Sophia székesegyházat 2020. július 23-tól ismét, mint nagymecset kezdte el működtetni. Szintén éles reakciókat váltott ki Franciaországban, hogy augusztus 21-én az isztambuli Khóra (Chora) templom múzeumból ismét mecset lett. Az egyébként „laikus” Franciaországban meglepő felháborodást szültek ezek a törökországi fejlemények. Szinte tudat alatt sokakban a régi, 16. századi francia-oszmán megállapodásra visszavezethető, keleti [keresztények védelmezőjének hagyománya által inspirált tiltakozás látott napvilágot](#), amit felerősített az a tudat, hogy Franciaország az emberi jogok és a civilizáció őrzője, így minden kulturális támadást szinte közvetlen agresszióként él meg.

ÖSSZEGZÉS

Franciaország Törökország-politikájában jelentős tényező a történelmi múltban gyökerező befolyása elvesztésének félelme, különösen a Földközi-tenger térségében. A francia hatalmi és gazdasági érdekeken túl ennek az aggodalomnak európai védelmi és stratégiai okai is vannak. Franciaország a Földközi-tenger térségében nem kíván osztozkodni Európán kívüli hatalommal. Párizs fokozatos afrikai és közel-keleti presztízsvesztése, és az itt tapasztalt aktív, nem egyszer

„[ragadozónak nevezett](#)” török politika szembenállást szül a kétoldalú viszonyrendszerben. Franciaország nehezményezi továbbá, hogy Ankara a terrorizmus elleni küzdelmet saját szempontjai szerint, esetenként az európai érdekekkel ellentétesen értelmezi. A francia-török szembenállásra az évszázadokra visszavezethető bonyolult viszonyrendszer is rányomja a bélyegét. A közelmúltból leginkább az örömfény kérdés adja a konfliktus állandó forrását, illetve az a tény, hogy Törökország európai integrációba történő bekapcsolódását a valóságban Párizs tradicionálisan ellenezi. Utóbbi Macron elnökségével – az uniós politika központi szerepet kap a francia politikai kommunikációban – ismét egyértelműen megfogalmazásra került. Ezt egyébként a laikus Franciaország civilizációs szempontokkal is magyarázza, ami akaratlanul az iszlám és a kereszténység alapjain nyugvó társadalmi tradíció szembenállását is aláhúzza.

A kétoldalú kapcsolatok alakulása szempontjából a francia vezetés (ahogyan a török sem) nem tud eltekinteni a belpolitikai tényezőktől. A 2022-es államfőválasztásra készülve Macron a franciák Törökországgal szembeni ellenérzéseit is fel akarja használni azzal, hogy megpróbál erődemonstrációval határokat szabni a török hatalmi törekvéseknek, illetve rendszeresen kritizálja Erdogan rezsimjének emberi jogi kérdésekhez való hozzáállását. Párizs a konfliktust az európai szolidaritás eszközeként is fel kívánja használni. Többek között ezt hangsúlyozta [Clement Beaune](#) európai ügyi államtitkár is, amikor szeptember 18-19-én Görögországba, illetve Ciprusra látogatott.

Párizs ugyanakkor nem kívánja kiélezni a konfliktust, Macron mindenképpen kerülni szeretné a szembenállás eszkalálódását. A francia vezetés a szankciókon túl elsősorban azt akarja nyilvánvalóvá tenni, hogy Törökország nem kompatibilis az Európai Unióval. Ebben ráadásul egyfajta konszenzus van széles francia körben, amit alátámaszt a francia Európai Néppárti képviselőcsoport vezetőjének, [Francois-Xavier Bellamynak](#) az Európai Parlamentben a témában október 6-án elmondott felszólalása is.

Párizs nem kívánja Törökország NATO-tagságának felfüggesztését, vagy esetleg a szervezetből való távozását sem. A francia vezetés úgy véli, hogy Franciaországnak, Európának is érdeke, hogy Törökország a katonai szövetségben maradjon, és így egyfajta kontroll alatt is álljon, ezért a konfliktust a szervezetben belül oldaná meg. Párizs kénytelen a NATO keretei között az amerikai érdekekkel is számolni. Washington nemegyszer Oroszországgal szemben Törökországot használja fel, ahogyan például a líbiai konfliktus kapcsán is. Ezt a helyzetet esetenként Párizs sem ellenezi, hiszen, amint nem először a történelemben, a török-francia viszonyban megjelenő konfliktus az orosz-francia közeledést erősíti. Mindez tehát egy kifejezetten összetett, számos esetben ellentmondásos helyzetet teremt.

Párizs a migrációs válság szempontjából sem tartja célravezetőnek a kétoldalú kapcsolatokban tapasztalható feszültség túlzott kiélezését. Francia elemzők, például [Charles Saint-Prot](#), illetve Törökországgal foglalkozó kutatók, mint [Didier Billon](#) és Dorothee Smidt [szintén visszafogottságra szólították fel](#) a francia kormányt. Párizs az erődemonstrációval a meglévő status quo védelmében lép fel a Földközi-tengeren, amely uniós, és egyben francia érdekeket is szolgál,

de hajlandó a dialógusra is, különösen azért, mert fontosabb európai partnerei, mindenekelőtt Németország erre ösztökélik. Berlin elsősorban az országban élő jelentős lélekszámú török közösség miatt a franciánál óvatosabb politikát szorgalmaz.

Összegezve megállapítható, hogy Macron alapvetően francia katonai és múltba gyökerező nemzetközi súlyát kívánja bevetni, hogy az által 2017-től rendszeresen hangsúlyozott európai szuverenitás megerősödjön és tiszteletet követeljen. Párizs szemszögéből a Törökországgal szembeni erődemonstráció nem öncélú akció, hanem az Európai Uniónak, és rajta keresztül a tagállamoknak, vagyis egy civilizációnak az érdekképviselője.